

УДК 331.101.3

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2020-3-123-132>

ПАСЕКА Станіслава Раймондівна

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3017-0700>
apaseka@ukr.net

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ВАЖІЛЬ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Розкрито сутність зеленого (сільського) туризму. Розкрито позитивні і негативні чинники впливу на зелений туризм в контексті економічного розвитку сільських територій. Здійснено SWOT-аналіз особливостей розвитку зеленого туризму в Україні в контексті економічного розвитку сільських територій. Обґрунтовано пріоритетну умову подальшого успішного розвитку зеленого туризму в Україні. Визначено роль зеленого туризму як вагомого важеля у механізмі прискореного економічного розвитку сільських територій. Розроблено схему, що ілюструє роль зеленого туризму як структурної складової механізму економічного розвитку сільських територій.

Ключові слова: зелений туризм, туристична галузь, умови та чинники розвитку, економічний розвиток сільських територій, механізм.

Постановка проблеми. Україна обрала шлях ринкових реформ і намагається рухатися в напрямі євроінтеграції, ставлячи за мету гармонійний економічний та соціальний розвиток своїх територій, вивчаючи досвід розвинених держав. Цей досвід переконливо свідчить, що вагомим джерелом економічних успіхів на цьому шляху може бути туристична галузь, зокрема зелений туризм [1]. Західна теорія і практика засвідчує, що зелений туризм нині має розглядатися як вагомий важіль прискорення економічного розвитку сільських територій [1-3], який дає вагомий імпульс економічному зростанню країни і підвищенню її конкурентоспроможності [2]. Такий підхід є вельми актуальним для України, де розвиток сільських територій у більшості регіонів набув депресивного характеру. Економічні та соціодемографічні наслідки пандемії 2020 року дозволяють акцентувати особливу увагу на розвитку зеленого (сільського) туризму в межах країни, доступного для пересічних українців. Зазначене привертає увагу до необхідності поглибленого вивчення і використання потенційних можливостей зеленого туризму як важливого складника механізму прискорення економічного розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні питання розвитку зеленого туризму знаходять все ширше відображення в сучасній зарубіжній і вітчизняній літературі. Серед зарубіжних науковців відомими є наукові праці Котлера Ф., Асплунда К., Рейна І., Хайдера Д. [1]. На теренах України цю проблематику досліджували останніми роками Биркович В., Борщевський В., Братюк В., Гарбар Г., Градінарова О., Ільяшенко С., Трегубов О., Сагун Л., Харчевнікова Л., Шепелюк С. та інші вчені [2-10]. Разом із тим, аналіз останніх публікацій українських дослідників підводить до думки, що в цій сфері все ще залишається недостатньо з'ясованою низка питань, пов'язана з дослідженням умов та чинників розвитку зеленого туризму в Україні, вивченням та використанням його потенційних можливостей, визначенням ролі та місця у структурі механізму прискорення економічного розвитку сільських територій.

Значимість такого напрямку досліджень суттєво зростає на етапі євроінтеграційних процесів, які і сьогодні, і в перспективі матимуть вагому роль для розвитку туристичної галузі України. Крім того, випробування і втрати людства під час пандемії 2020 року також

змушують зосередити увагу на перспективній ролі зеленого туризму як доступний для багатьох українців формі оздоровлення та відпочинку в межах своєї країни.

Мета статті полягає у поглибленні науково-методичних аспектів дослідження зеленого туризму та розробці пропозицій щодо підвищення його ролі в економічному розвитку сільських територій.

Постановка окресленої мети передбачає у статті розв'язання таких завдань: з'ясувати сутність поняття «зелений туризм»; систематизувати умови та чинники розвитку зеленого туризму в ринкових умовах; SWOT-аналіз особливостей розвитку зеленого туризму в Україні в контексті економічного розвитку сільських територій; розкрити потенційні можливості зеленого туризму для прискорення економічного розвитку сільських територій; розробити пропозиції щодо розвитку зеленого туризму в якості складової механізму прискорення економічного розвитку сільських територій.

У процесі написання статті використано методи абстрактно-логічний, класифікацій, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, SWOT-аналізу для визначення позитивних і негативних чинників впливу на зелений туризм в контексті економічного розвитку сільських територій, системного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений аналіз наукових джерел [1-10] дозволяє розглядати *туризм* як багатогранне явище, що виступає і формою відпочинку, і організацією дозвілля та розваг, і способом пізнання рідного краю (або інших регіонів, країн), що передбачає, з одного боку, знайомство з природою, історією, культурою, традиціями певної країни, а з іншого, – тісну взаємодію з навколишнім середовищем з усіма можливими наслідками такої взаємодії (і позитивними, і негативними).

Аналіз літератури і вивчення практичного досвіду дозволяє впевнено стверджувати, що в Україні туризм все ще значною мірою несе відбитки минулого (з радянських часів), тобто спостерігається значне відставання від європейських стандартів за якістю та кількістю туристичних послуг, залишається слабкою і переважно декларативною підтримка туристичної галузі органами державної влади [11; 105]. Для України вкрай важливо подолати традиційне відставання вітчизняного туризму від західних зразків. Останніми роками внаслідок нестабільної політичної ситуації в країні, війни на сході країни відбулося зменшення притоку іноземних туристів. Україна використовує менше, ніж третину наявного туристичного і рекреаційного потенціалу. Водночас, за умов його повноцінного використання щорічні надходження до бюджету могли б перевищувати 10 млрд. дол. США. Наступ пандемії у 2020 році наніс вагомих втрат туристичній галузі.

Подальший вихід з економічної кризи, поглибленої пандемією, багато експертів пов'язують з прискореним розвитком зеленого (сільського) туризму, з чим цілком погоджуємось.

Під терміном «зелений (сільський) туризм» розуміють, як правило, особливу форму відпочинку (тимчасового проживання) в приватних будинках у сільській місцевості з використанням майна та послуг господарів (в межах селянського, підсобного або фермерського господарства), можливостей вивчення природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [4; 5; 6; 7; 9].

Законодавство України трактує сільський туризм як один із видів господарської діяльності, в тому числі із залученням майна особистого селянського господарства шляхом надання послуг із тимчасового проживання, харчування, проведення відпочинку (рибна ловля, катання на конях, купання в басейнах, озерах і річках), практичного показу процесів вирощування та догляду за рослинами, тваринами і бджолами, а також із виготовлення виробів із глини, вишивання, різьблення по дереву, лозоплетіння та ін.), народних обрядів, ознайомлення туристів із побутом та умовами проживання селян минулого століття, з особливостями регіону, природним ландшафтом і тому подібне [13].

Узагальнюючи визначення, які пропонує більшість українських дослідників-економістів, «зелений (сільський) туризм» можна характеризувати як своєрідну форму підприємництва, яка передбачає, що власники приватних садиб надають туристам послуги, пов'язані з проживанням

і харчуванням, а також можливостями відпочинку, ознайомлення з навколишньою природою, історичними місцями, побутом сільського жителя (випіканням хліба, рибальством, скотарством, участю у польових роботах, організацією свят тощо) за певну плату, що стає доходом для власників даної садиби [8; 9; 10; 12]. Останній підхід до визначення зеленого (сільського) туризму вважаємо більш прийнятним, виходячи з позицій економічної науки.

Зазначимо, що розвиток зеленого (сільського) туризму набув популярності в Італії, Ірландії, Франції, Швейцарії, Австрії, Німеччині. Приблизно 1/3 жителів ЄС віддають перевагу відпустці «в селі», отже зелений туризм є досить прибутковою справою для селян. Тому в ЄС вважають перспективним і корисним для економічного розвитку сільських територій підтримувати передусім зелений туризм. Крім того, розвиток зеленого туризму сприяє охороні довкілля, прояву демократії, утвердженню соціальної справедливості, гармонійному соціально-економічному та естетичному розвитку сільських територій.

Потенціал розвитку зеленого туризму в Україні є вагомим, проте використовується поки мізерно. Поділяємо думку Бирковича В.І. та інших дослідників, які вважають, що зелений туризм має стати для України пріоритетом розвитку туристичної галузі України [9, с.143].

Водночас зелений туризм, як і туристична галузь загалом, поки реально не включені у коло пріоритетів розвитку української держави. Певні надії фахівці покладають на реалізацію Стратегії розвитку курортів та туризму до 2026 р., яка була ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України (від 16 березня 2017 р. № 168-р.) [14]. До речі, зазначена Стратегія привертає увагу до того, що сфера туризму стає однією з основних галузей розвитку світової економіки: за даними Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10%; загальна кількість робочих місць, що прямо або опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11 відсотків [14].

Слід враховувати, що Україна має необхідні позитивні передумови та чинники для стрімкого розвитку зеленого (сільського) туризму, зокрема такі:

- унікальне географічне розташування у центрі Європи;
- сприятливий клімат, який позитивно відрізняється від клімату багатьох країн світу;
- наявність унікальних природних заповідників (півтора десятка);
- чиста екологія у сільській місцевості;
- цікава і цінна етнографічна та історична спадщина сільських територій;
- наявність незайнятого населення на селі, тобто частини селян, не зайнятих роботою (в умовах сільського безробіття) і готових надавати туристичні послуги у своїх приватних садибах;
- традиційна гостинність господарів приватних садиб на селі;
- порівняно низькі ціни за житло та харчування на відміну від сусідніх європейських держав;
- наявність в сільській місцевості понад 6 млн. житлових будинків, які після реконструкції можна було б використовувати для сільського туризму;
- наявна потреба збуту залишків сільськогосподарської продукції в селах, які можна було б успішно реалізувати на місцевих ринках за умов розвитку зеленого туризму;
- наміри державної влади розвивати туристичну галузь (ухвалена урядом Стратегія розвитку курортів та туризму до 2026 р. [14]);
- усвідомлення на рівні місцевої влади потреби збереження та розвитку сіл, їх трудового потенціалу (ця проблема була б частково розв'язана за рахунок розвитку зеленого туризму і залучення молоді до роботи в цій сфері);
- активізація наукових пошуків останніми роками [11; 12; 15; 16], присвячених розвитку туристичної галузі в Україні і зокрема зеленому туризму, що створює науково-методичне підґрунтя для подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, обґрунтування необхідності вагової державної підтримки в цьому напрямі.

Деталізуючи окреслене, у таблиці 1 представлено результати SWOT-аналізу особливостей розвитку зеленого туризму в Україні в контексті економічного розвитку сільських територій.

Таблиця 1

**SWOT-аналіз особливостей розвитку зеленого туризму в Україні
в контексті економічного розвитку сільських територій**

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> - чиста екологія сільських територій; хороший клімат; - історико-етнографічна спадщина, наявність цікавих для туристів ремесл, місцевого виробництва, традицій та обрядів; - традиції гостинності; наявність традиційно смачної української кухні, привабливої для туристів; - порівняно низькі ціни за житло та харчування на відміну від сусідніх європейських держав; - створення додаткових робочих місць на селі завдяки зеленому туризму; зниження соціальної напруги на місцевому ринку праці; зменшення втрат трудового потенціалу за рахунок скорочення відтоку молоді з села; - надходження коштів у домогосподарства, село, регіон (країну) за рахунок розвитку зеленого туризму; підвищення добробуту населення сільських територій завдяки зеленому туризму; - розширення ціннісних та світоглядних орієнтирів населення сільських територій, опанування іншими мовами та культурами в процесі спілкування з туристами, обмін культурними цінностями, новими технологіями 	<ul style="list-style-type: none"> - слабкість державної політики у сфері зеленого туризму та неврегульованість законодавства; нестача відчутної підтримки з боку місцевих органів влади в питаннях підтримки розвитку зеленого туризму на селі; - програшні конкурентні позиції зеленого туризму в українському селі за умовами праці та її оплати у порівнянні із сусідніми європейськими державами; - нерозвиненість автошляхів, ринкової та соціальної інфраструктури, обмеженість доступу туристів до якісних медичних послуг в разі потреби; - нестача комфортних умов в місцях розміщення туристів; невисока культура обслуговування туристів порівняно з сусідніми європейськими державами, відсутність мережі якісних соціальних та культурних послуг в сільській місцевості; - відсутність сучасно оснащених пунктів медичної допомоги, що важливо для безпечного відпочинку туристів; - повільна комп'ютеризація сіл, нестача широкого і постійного доступу до швидкісного інтернет-зв'язку, що обмежує притік туристів.
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<ul style="list-style-type: none"> - можливості прискороного розвитку ринкової інфраструктури, місцевого споживчого ринку, ринку послуг в умовах зростання добробуту населення сільських територій за рахунок доходів від зеленого туризму; - можливості прискороного будівництва місцевих автошляхів; - можливості ширшого розвитку інтернет-зв'язку завдяки розвитку зеленого туризму; - залучення новітніх технологій для надання та поліпшення послуг у сфері зеленого туризму; - стимулювання власного виробництва та збільшення попиту на місцеві товари і послуги; - можливості збереження пам'яток історії, культури, інтелектуального збагачення, трудового та патріотичного виховання молоді, залученої до праці у сфері зеленого туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість нормативно-правової бази; - тривалий озброєний конфлікт на сході України, поглиблення соціально-економічної, демографічної та політичної кризи в країні; депресивні процеси у розвитку села; - падіння доходів і притоку туристів внаслідок пандемії 2020-2021 рр.; - скорочення трудового потенціалу села в умовах зростаючої міграції в міста та за кордон; - хронічна нестача коштів для поліпшення доріг в сільській місцевості, розвитку туристичної інфраструктури на селі, налагодження швидкісного інтернету, побудови комфортного житла; - дефіцит кваліфікованих фахівців у сфері туризму; нестача підтримки з боку центральних і місцевих органів влади щодо розвитку зеленого туризму на селі.

Джерело: складено автором.

Вважаємо, що розвиток сільського зеленого туризму в Україні може дати вагомий імпульс збереженню та економічному зростанню українського села завдяки створенню додаткових робочих місць в сільській місцевості, зниженню соціальної напруги на місцевому ринку праці, надходженню додаткових коштів у домогосподарства, село, регіон (країну). Це, у свою чергу, відкриває нові цікаві можливості економічного і культурного змісту: розвитку місцевого виробництва, споживчого ринку, ринку послуг, прискороного будівництва місцевих автошляхів, налагодження інтернет-зв'язку, кращого збереження пам'яток історії та культури, розширення ціннісних та світоглядних орієнтирів населення сільських територій, опанування

іншими мовами та культурами в процесі спілкування з туристами, обмін культурними цінностями, новими технологіями.

У таблиці 1 виокремлено сильні і слабкі сторони у розвитку зеленого туризму в Україні, зазначено нові можливості, які відкриваються для економічного розвитку сільських територій з розвитком зеленого туризму і загрози, що зменшують шанси такого успішного розвитку. SWOT-аналіз засвідчує, що незважаючи на наявність зазначених вище позитивних передумов та чинників (сильних сторін), в українській практиці розвиток зеленого туризму гальмується багатьма негативними чинниками, що призводить до відставання України за якістю та кількістю туристичних послуг від країн ЄС. Йдеться про гальмуючу роль чинників, що призводять до згортання зусиль багатьох ентузіастів щодо розвитку зеленого туризму, а саме:

- слабкість державної політики у сфері зеленого туризму та неврегульованість законодавства;
- нестачу відчутної підтримки з боку місцевих органів влади в питаннях підтримки розвитку зеленого туризму на селі;
- нерозвиненість автошляхів, ринкової та соціальної інфраструктури;
- нестачу комфортних умов для розміщення туристів;
- нестачу надійного та швидкісного інтернет-зв'язку на селі;
- невисоку культуру обслуговування туристів порівняно з сусідніми європейськими державами;
- відсутність мережі якісних соціальних та культурних розважальних послуг в сільській місцевості, обмеженість доступу туристів до якісних медичних послуг в разі потреби тощо.

Серед загроз розвитку зеленого туризму на селі ми виділяємо недосконалість нормативно-правової бази; тривалий озброєний конфлікт на сході України, що зменшує кількість бажаючих іноземних туристів приїхати відпочивати в українські села, поглиблення соціально-економічної, демографічної та політичної кризи в країні; депресивні процеси у розвитку села; скорочення трудового потенціалу села в умовах зростаючої міграції в міста та за кордон; дефіцит кваліфікованих фахівців у сфері туризму; хронічну нестачу коштів для поліпшення доріг у сільській місцевості, розвитку туристичної інфраструктури на селі, налагодження швидкісного інтернету, реконструкції житла для комфортного проживання туристів.

Серйозним випробуванням для туризму стала пандемія 2020 року, оскільки навіть українці скоротили або припинили свої поїздки для відпочинку. Окремим наслідком пандемії стало падіння доходів населення, зниження його купівельної спроможності під час вимушених зупинок в роботі бізнесу в умовах карантину. З іншого боку, населення стало більше турбуватися про здоров'я, тому є очікування, що найближчими роками українські туристи будуть надавати перевагу саме відпочинку в рідних краях, отже, може зростати попит на сімейний відпочинок в екологічно чистих селах з метою зміцнення здоров'я.

Отже, з огляду на результати здійсненого SWOT-аналізу вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що передусім потрібен державний системний підхід для посилення наявних переваг, сильних сторін у розвитку зеленого туризму в Україні, реалізації перспективних можливостей і одночасного зменшення впливу негативних чинників і загроз.

На нашу думку, назріла нагальна потреба розробки та реалізації Державної стратегії розвитку сільських територій, яка б ставила за мету прискорення їх економічного розвитку за допомогою формування спеціального економічного механізму. Такий підхід вважаємо *пріоритетною умовою подальшого успішного розвитку зеленого туризму в країні.*

Вагомим важелем у структурі такого економічного механізму має стати зелений туризм, який на сучасному етапі потребує підтримки, а потім може стати джерелом економічних вигід, соціальних, екологічних, та культурних зисків. На основі Державної стратегії розвитку сільських територій мають бути розроблені Державна програма підтримки розвитку зеленого туризму, Регіональні програми стимулювання розвитку сільських територій, що враховують регіональну специфіку і соціально-економічні пріоритети областей.

Запропонована схема (рис. 1) ілюструє авторське бачення ролі та місця зеленого туризму у механізмі прискореного економічного розвитку сільських територій.

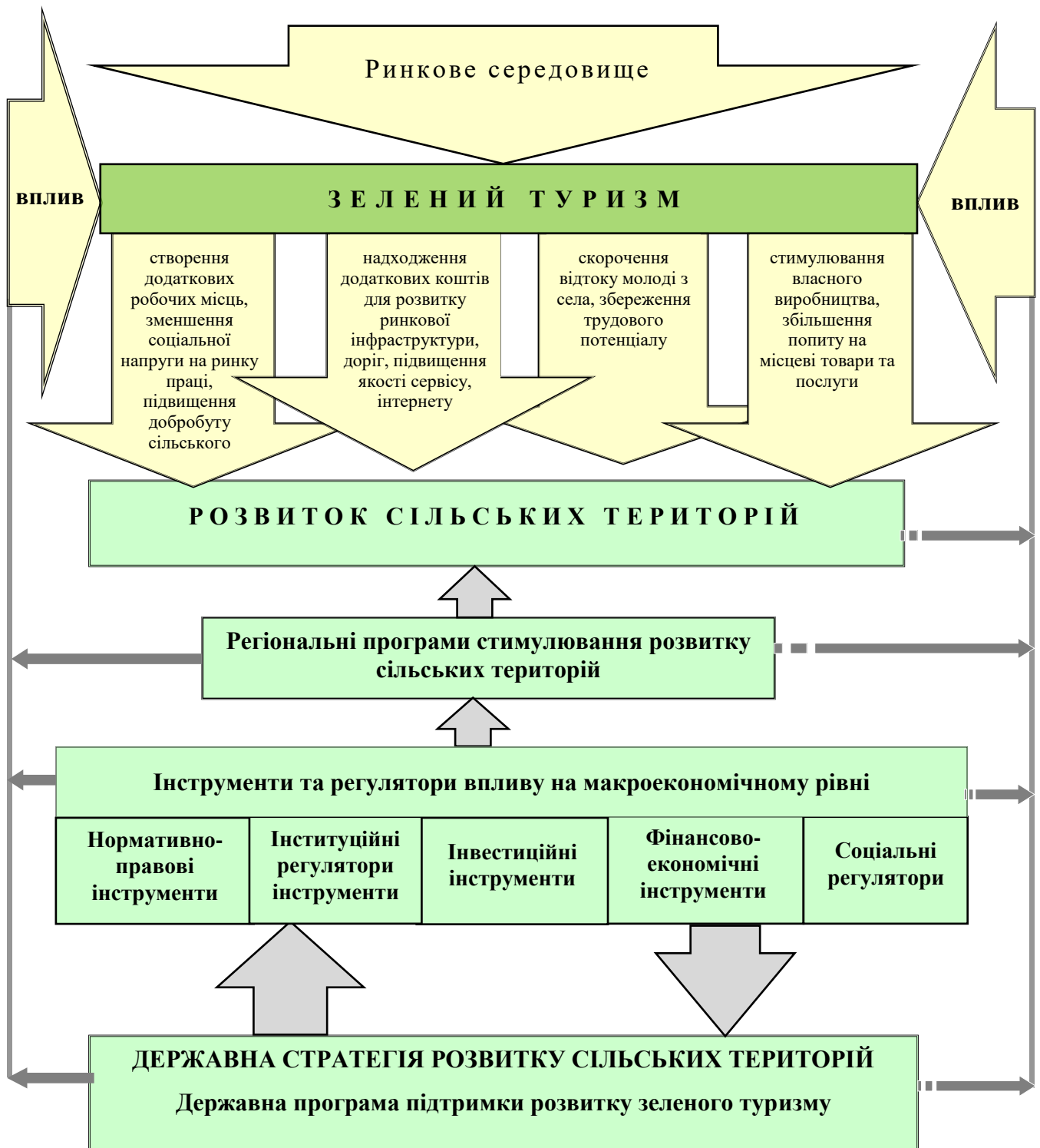

Рис. 1. Зелений туризм як складник механізму прискореного економічного розвитку сільських територій

Джерело: авторська розробка.

З огляду на розроблену схему (рис. 1), реалізація Державної стратегії розвитку сільських територій передбачає функціонування механізму економічного розвитку сільських територій. Такий механізм уявляє собою систему правових, економічних, організаційних, фінансових чинників, важелів та інструментів, що оказують вплив на сільські території з метою прискорення їх економічного розвитку. На прикладі авторської схеми можна побачити, що передбачається прямий і зворотній зв'язок між окремими блоками такого механізму.

З одного боку, відповідно до Державної стратегії розвитку сільських територій, Державної програми підтримки розвитку зеленого туризму, інструменти та регулятори на макrorівні та на мезорівні (нормативно-правові, інституційні, інвестиційні, фінансово-економічні та соціальні) справляють стимулюючий вплив на розвиток сільських територій. Такий стимулюючий вплив охоплює багато аспектів розвитку сільських територій, у тому числі організацію зеленого туризму. Схемою передбачається, що надається адресна підтримка розвитку зеленого туризму на селі (організаційна, правова, інвестиційна, фінансова, економічна та соціальна тощо). Залежно від дієвості зазначених «регуляторів» Державна стратегія розвитку сільських територій із часом може корегуватися (як і Державна програма підтримки розвитку зеленого туризму).

З іншого боку, зелений туризм (відповідно до схеми на рис. 1) справляє стимулюючий вплив на економічний розвиток сільської території через створення додаткових робочих місць, зменшення соціальної напруги на ринку праці, підвищення добробуту сільського населення, надходженню додаткових коштів від туризму, які можуть бути частково використані для розвитку ринкової інфраструктури, доріг, підвищення якості сервісу, інтернету. Окреслене відкриває нові можливості для стимулювання власного виробництва, збільшення попиту на місцеві товари та послуги. Це дає змогу зацікавити молодь залишатися в селі, працювати на користь зеленого туризму, отримуючи задоволення від різнобічного розвитку в цій сфері і гідну оплату праці, що сприятиме збереженню трудового потенціалу сіл.

Отже, запропонований підхід дає змогу розглядати зелений туризм як важливу та перспективну складову механізму економічного розвитку сільських територій.

Вважаємо, що найближчим часом має відбутися зміна державного мислення щодо пріоритетів економічного розвитку держави, адже для України, особливо її сільських територій, розвиток зеленого туризму має вкрай перспективне значення. Недооцінка цього по призведе до втрачених шансів та можливостей для економічного зростання регіонів країни, підвищення добробуту сільського населення.

Висновки. Отже, в процесі дослідження визначено, що з позицій економічної науки «зелений (сільський) туризм» можна характеризувати як своєрідну форму підприємництва, яка передбачає, що власники приватних садиб надають туристам послуги, пов'язані з проживанням і харчуванням, а також можливостями відпочинку, ознайомлення з навколишньою природою, історичними місцями, побутом та працею сільського жителя за певну плату, що стає доходом для власників даної садиби. Обґрунтовано, що Україна має необхідні позитивні передумови та чинники для стрімкого розвитку зеленого (сільського) туризму, проте відстає від країн ЄС за якістю послуг. Причини такої ситуації з'ясовано за допомогою здійснення SWOT-аналізу особливостей розвитку зеленого туризму в Україні в контексті економічного розвитку сільських територій.

Акцентовано увагу на тому, що потрібен державний системний підхід для посилення наявних переваг, сильних сторін у розвитку зеленого туризму в Україні, реалізації перспективних можливостей і одночасного зменшення впливу негативних чинників і загроз. Такий системний підхід запропоновано впровадити на основі розробки Державної стратегії розвитку сільських територій, яка б ставила за мету прискорення їх економічного розвитку за допомогою формування спеціального економічного механізму.

Розроблено схему механізму прискореного економічного розвитку сільських територій. За допомогою авторської схеми вперше обґрунтовано, що вагомим важелем у структурі такого економічного механізму має стати зелений туризм, який на сучасному етапі потребує підтримки, а з часом може стати джерелом економічних вигід, соціальних, екологічних та культурних переваг у розвитку сільських територій.

Перспективи подальших наукових розвідок передбачають вивчення специфіки стимулюючого впливу на розвиток зеленого туризму в межах механізму економічного розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Асплунд К., Рейн И., Хайдер Д. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы. СПб. : Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. 376 с.
2. Братюк В. Аналіз досвіду західних країн щодо формування державної політики сприяння розвитку туризму. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9 (135). С. 63–71.
3. Как Евросоюз помогает Украине развивать “зеленый” туризм. URL: http://www.business#resurs.com.ua/index.php?option=com_articles&task=view&id=1622 (дата звернення: 21.07.2013).
4. Ильяшенко С., Ильяшенко Н., Щербаченко В. «Зеленый» туризм как одно из направлений устойчивого развития региона. *Экономика Украины*. 2013. 8 (613). С. 33-39. URL: file:///C:/Users/108/Downloads/ekukrr_2013_8_4.pdf (дата звернення: 21.07.2019).
5. Бабкин А. Специальные виды туризма. URL: http://tourlib.net/books_tourism/babkin08.htm (дата звернення: 21.07.2019).
6. Трегубов О. Конкурентоспроможність туристичних дестинацій. *Економіка і організація управління*. 2016. № 3(23). С. 333–339.
7. Градінарова О. Аналіз впливу туристичної галузі України на зайнятість населення. *Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету*. 2012. Вип. 11. Част. 4. С. 46-50.
8. Харчевнікова Л. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Економічні науки*. 2017. Вип. 188. С. 192-199.
9. Биркович В. Сільський зелений туризм - пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2008. №1(6). С.138-143.
10. Борщевський В. Організаційно-економічні механізми інноваційного розвитку сільських територій Карпатського регіону: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1182/> (дата звернення: 21.07.2019).
11. Пасека С. Методологічні аспекти формування мотивованості персоналу у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. *Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 3. С. 104-114.
12. Феномен туризму: розмаїття сенсів: монографія; за ред. О. Красноручького, Н. Моїсєвої. Харків : Видавництво «Стильна типографія», 2019. 252 с.
13. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. №324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №31. С. 241.
14. Стратегія розвитку курортів та туризму до 2026 року. URL: <https://qps.ru/Ctd38> (дата звернення: 20.05.2013).
15. Пасека С., Семікіна М. Корпоративна культура як невід’ємна складова механізмів розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. *Помилка! Закладку не визначено. Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotel-restaurant business: collective monograph*. V. Yatsenko, S. Pasiaka, and others. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2017. 619 p. (P. **Помилка! Закладку не визначено**. 577 – 587).
16. Пасека С., Семікіна М., Бугаєва М. Розвиток підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу в контексті формування прогресивної корпоративної культури. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2018. Вип. 33. С. 199-211. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/Zbirnik_33_2018_Zagaln.pdf (дата звернення: 21.07.2019).

References

1. Kotler F., Asplund K., Raine I., Haider D. (2005). Place of marketing. Attracting investment, business, residents and tourists to cities, communes, regions and European countries. СПб.: Stockholm School of Economics in St. Petersburg, 376 p. (in Rus.).
2. Bratyuk V. (2012). Analysis of the experience of Western countries in the formation of state policy to promote tourism. *Actual economic problems*, 9 (135), 63–71.
3. DONUTSinc (2013). How the European Union helps Ukraine to develop "green" tourism. URL: http://www.business#resurs.com.ua/index.php?option=com_articles&task=view&id=1622 (Accessed: 21.07.2013).

4. Ilyashenko S., Ilyashenko N., Shcherbachenko V. (2013). "Green" tourism as one of the spheres of sustainable development of the region. *Economy of Ukraine*, 8(613), 33-39.
5. Babkin A. (2019). Special types of tourism. URL: http://tourlib.net/books_tourism/babkin08.htm (Accessed: 21.07.2019).
6. Tregubov O. (2016). Competitiveness of tourist destinations. *Economics and organization of management*, 3 (23), 333–339.
7. Gradinarova O. (2012). Analysis of the impact of the tourist industry of Ukraine on employment. *Economic analysis*, 11(4), 46–50.
8. Kharchevnikova L. (2017). The current state and prospects of tourism development in Ukraine. *Bulletin of the Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petro Vasylenko. Economic Sciences*, 188, 192–199.
9. Birkovich V. (2008). Rural green tourism - a priority for the development of the tourism industry of Ukraine. *Strategic priorities. Scientific and analytical quarterly collection*, 1 (6), 138–143.
10. Borshchevsky V. (2014). Organizational and economic mechanisms of innovative development of rural areas of the Carpathian region: Analytical note. National Institute for Strategic Studies. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1182/> (Accessed: 21.07.2019).
11. Paseka S. (2019). Methodological aspects of forming staff motivation in the field of hotel and restaurant business and tourism. *Bulletin of ChNU named after B. Khmelnytsky. Economic Sciences*, 3, 104-114.
12. Krasnorutsky O., Moiseeva N. and other (2019). The phenomenon of tourism: a variety of meanings: a monograph. Kharkiv: Stylish Printing House Publishing House, 252 p. (in Ukr.).
13. Verkhovna Rada of Ukraine (1995). On tourism: Law of Ukraine of September 15, 1995 №324. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 31, 241.
14. Strategy for the development of resorts and tourism until 2026. URL: <https://qps.ru/Ctd38> (Accessed: 20.05.2013).
15. Paseka S., Semikina M. (2017). Corporate culture as an integral part of the mechanisms of development of tourism and hotel and restaurant business. *Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotel-restaurant business: collective monograph*. V. Yatsenko, S. Pasieka, and others. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 619 p. (Pp. 577–587).
16. Semikina M., Pasieka S., Bugaeva M. (2018). Development of the enterprises of the hotel-restaurant and tourist business in the context of formation of a progressive corporate culture. *Scientific Papers of Kirovohrad National Technical University*, 33, 199–211. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/Zbirnik_33_2018_Zagaln.pdf (Accessed: 21.07.2019).

PASIEKA Stanislava

Dr. Sc. (Economics), Professor,

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
Cherkasy, Ukraine

**GREEN TOURISM AS A LEVER TO THE MECHANISM
OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS**

Introduction Ukraine has chosen the path of market reforms and is trying to move towards European integration, aiming at the harmonious economic and social development of its territories, studying the experience of developed countries. Western theory and practice show that green tourism should now be seen as a significant lever to accelerate the economic development of rural areas, which gives a significant impetus to the economic growth of the country and increase its competitiveness. This approach is relevant for Ukraine, where the development of rural areas in most regions has become depressed.

Purpose. The purpose of the article is to deepen the scientific and methodological aspects of the study of green tourism and develop proposals to increase its role in the economic development of rural areas.

Results. The article reveals the essence of green (rural) tourism. It is determined that from the standpoint of economics "green (rural) tourism" can be characterized as a kind of entrepreneurship, which assumes that the owners of private estates provide tourists with services related to accommodation and food, as well as recreation opportunities, acquaintance with nature, historical places, life and work of the villager for a fee, which becomes income for the owners of the estate. It is substantiated that Ukraine has the necessary positive

preconditions and factors for the rapid development of green (rural) tourism, but lags behind the EU countries in the quality of services. The reasons for this situation were clarified by conducting a SWOT analysis of the peculiarities of green tourism development in Ukraine in the context of economic development of rural areas. The influence of positive and negative factors on green tourism in the context of economic development of rural areas is revealed. Emphasis is placed on the need for a state systemic approach to strengthen the existing advantages, strengths in the development of green tourism in Ukraine, the implementation of promising opportunities and at the same time reduce the impact of negative factors and threats. The development of rural green tourism in Ukraine can give a significant impetus to the preservation and economic growth of the Ukrainian countryside through the creation of additional jobs in rural areas, reducing social tensions in the local labor market, additional funds in households, village, region (country). It is proposed to introduce such a systematic approach on the basis of the development of the State Strategy for Rural Development, which would aim to accelerate their economic development through the formation of a special economic mechanism. The priority condition for further successful development of green tourism in Ukraine is substantiated. The role of green tourism as a significant lever in the mechanism of accelerated economic development of rural areas is determined.

Originality. *A scheme illustrating the role of green tourism as a structural component of the mechanism of economic development of rural areas has been developed. With the help of the author's scheme it is substantiated for the first time that green tourism can become an important lever in the structure of such economic mechanism, which needs support at the present stage, but over time can become a source of economic benefits, social, environmental and cultural benefits. This opens up new interesting opportunities of economic and cultural content: development of local production, consumer market, services market, accelerated construction of local highways, Internet connection, better preservation of historical and cultural monuments, expansion of values and worldviews of rural areas, mastering other languages and cultures in the process of communicating with tourists, exchanging cultural values, new technologies.*

Conclusion. *A scheme illustrating the role of green tourism as a structural component of the mechanism of economic development of rural areas has been developed. With the help of the author's scheme it is substantiated for the first time that green tourism can become an important lever in the structure of such economic mechanism, which needs support at the present stage, but over time can become a source of economic benefits, social, environmental and cultural benefits. This opens up new interesting opportunities of economic and cultural content: development of local production, consumer market, services market, accelerated construction of local highways, Internet connection, better preservation of historical and cultural monuments, expansion of values and worldviews of rural areas, mastering other languages and cultures in the process of communicating with tourists, exchanging cultural values, new technologies.*

Key words: *green tourism, tourism industry, conditions and factors of development, economic development of rural areas, mechanism.*

*Одержано редакцією: 16.09.2020
Прийнято до публікації: 27.11.2020*